

Yazar: (E)Tuğg.Dr.Oktay Bingöl

Kıbrıs'ta Yeni Paradigma: AB Üyesi Bağımsız KKTC?

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik Şubat ayında yeniden başlayan görüşmeler Türkiye kamuoyunun ilgisinden uzakta devam ediyor. Bugüne kadar Ada'nın tekrar birleşmesi ve gevşek bir federal çözüm yönünde somut ilerlemeler sağlanamadı, ancak önemli bir paradigma değişikliği oldu.

Son aylarda uluslararası kamuoyunda, özellikle ABD ve AB platformlarında, iki ayrı ve bağımsız devlet tartışılmaya başlandı. Bu radikal değişim henüz resmen dile getirilmedi ve Kıbrıs'ta yürütülen görüşmelere yansımada. Şimdilik yarı resmi kuruluşlarda kuramsal çerçeve çiziliyor ve yayımlanan raporlarla kamuoyu değişime hazırlanıyor.

Konuyla ilgili üç önemli rapor ve analiz var. Birincisi eski bir rapor, ABD Kongre üyeleri için 15 Haziran 2013 tarihinde hazırlanmış. "Kıbrıs: Zorluğu Kanıtlanan Yeniden Birleşme" başlıklı raporda Kıbrıs'ta ilk defa "iki ayrı ve bağımsız devlet ve bunların ayrı ayrı AB üyeliği" formülü zayıf bir seçenek olarak dile getiriliyor. Bu zayıf seçenek bir yıl içinde güçlenerek Avrupa başkentlerinde de tartışılmaya başlandı.

Uluslararası Kriz Grubu tarafından 14 Mart 2014 tarihli bir rapor yayımlandı. Başlığı "Bölünmüş Kıbrıs: Mükemmel Olmayan Gerçeklik Üzerine Uzlaşma" olan raporda; AB üyesi iki bağımsız devlet seçeneği fayda ve mahzurları ile ayrıntılı olarak tartışılıyor. Böyle bir seçeneğin GKRY tarafından kabul edilmesinin zorluklarının farkında olunarak uluslararası aktörlere ve Kıbrıs'taki taraflara önerilerde bulunuluyor.

Son olarak aynı kuruluş tarafından 1 Nisan 2014 tarihinde yayımlanan "Kıbrıs'ta Yeni Fikre İhtiyaç Var" başlığı taşıyan bir analiz yazısında söz konusu seçenek tekrar öne çıkarılıyor.

Uluslararası Kriz Grubu sıradan bir "think tank" değil. Türkiye'deki "Çözüm Süreci" öncesi kapsamlı raporları ile tanınıyor. Bu nedenle Kıbrıs'ta paradigma değişimini ciddiye almak gerekiyor.

Bu noktaya gelinmesinde şüphesiz ki birçok neden söz konusudur. Yaklaşık yarım asırdır Ada'nın fiili bölünmüşlüğü, iki ayrı devletin varlığı, iki tarafta da 50 yaşın altındaki nüfusun bir arada yaşamamışlığı ile tehdit, zorlama, soyutlama, müzakere, arabuluculuk ve teşvik gibi tüm yöntemler denenmesine karşın 40 yıldır devam eden görüşmelerden sonuç alınamamış olması önemi yadsınamaz bir etkidir. Ayrıca, yaşanan süreçte iki toplumun birçok alanda gittikçe birbirinden farklılaşması, federal veya konfederal bir çözümün kalıcı bir barış getireceği inancını zayıflatmıştır.

Ancak olgunlaşan paradigma değişimine yukarıdakilerden daha önemli bir dinamiğin yol açtığı düşünülmektedir. Bu dinamiği, "ABD'nin küresel güç mücadelesinin başarısı için gerekli bölgesel tasarım" şeklinde tanımlamak mümkündür.

ABD ve AB ile Rusya ve Çin arasındaki küresel mücadelede 2000'lerin başından bugüne farklı kırılma noktaları ortaya çıktı. ABD'nin Afganistan ve Irak işgalleri ile AB(-)'nin ABD destekli Libya müdahalesi Rusya ve Çin'i fazlasıyla rahatsız eden hamlelerdi. Suriye krizinde Rusya ve Çin İttifakı'nın direnci bunlara cevap oldu. Ukrayna krizi ve Kırım hamlesinin ise Rusya, AB ve ABD açısından şu aşamada çelişkili sonuçlar yarattığı görülüyor. Rusya kazanmış gibi görünüyor ancak ne

kazandığı belli değil. Geçmişte fiilen kontrolünde olan Kırım'ı kendine bağlamakla reel ek bir fayda elde etmedi. Uluslararası yaptırımlara maruz kaldı ve kalmaya devam edecek. Ukrayna'daki yönetim eskiden Rusya'ya müzahirken şimdi değil, hatta birbirlerini artık düşman olarak görüyorlar. Ayrıca, Rusya Ukrayna üzerinden geçen boru hatlarına hala muhtaçtır. AB açısından değişen tek şey Ukrayna'ya daha fazla maddi yardım yapmak zorunda olmasıdır. AB, Rus gazına geçmişte olduğu gibi bu günde bağımlı, bu açıdan değişen bir şey yok. ABD açısından ise geçici bir prestij kaybından öte bir olumsuzluk yok. Gerçekte bu krizin ilk kaybedeni Ukrayna, ikincisi ise Putin'in ikinci dönemi ile birlikte yakın çevresinde, Doğu Akdeniz'de ve Ortadoğu'da kazandığı stratejik üstünlüğü Kırım'a feda eden Rusya olmuştur.

ABD, Rusya'yı Doğu Akdeniz'den ve Ortadoğu'dan tamamen dışlamak istiyor. Bunun için Doğu Akdeniz'in tasarımı ara hedefdir. Türkiye-İsrail hattının yeniden tesisi ve Kıbrıs'ın bu hatta eklenmesiyle Rusya'nın GKRY ve Türkiye ile etkileşimi azaltılabilir. Bu şekilde Doğu Akdeniz doğal gazının Türkiye üzerinden veya doğrudan Avrupa'ya aktarılmasıyla Rusya'nın elindeki kozun değeri sınırlanabilir. Hatta sürece İran ve Irak enerji kaynakları da dâhil edilerek Rusya ve Çin iyice sıkıştırılır. Sonrasında ise başta Suriye olmak üzere Ortadoğu'nun tasarımına devam edilir. Bunlara karşı Rusya ve Çin'in hamleleri ise bu yazının kapsamı dışındadır.

Yukarıdaki bağlamda kilit nokta Kıbrıs'ta çözümdür. Geline aşamada batı tarafından İki bağımsız devlet seçeneği tek ve kalıcı çıkar yol görülmektedir.

Bu hal tarzının gerçekleşmesi büyük ölçüde Rum tarafının direncinin kırılmasına bağlıdır. Bu noktada Rum tarafının içinde bulunduğu ekonomik krizin istismara uygun bir manevra alanı yarattığı açıktır. Rumların KKTC'nin tanınması ve AB üyeliğine rıza göstermelerine karşılık ABD ve AB yardımları ile doğalgaz yatırımlarının kaldıraç olarak kullanılacağını öngörmek mümkündür. Ancak başvurulacak teşvik ve tehdit araçlarının Rumları ikna edip etmeyeceğini tahmin etmek zordur.

Bu bağlamda Kıbrıs'ta devam eden mevcut görüşme-müzakere sürecinin kapsamlı bir çözümden ziyade başta kapalı Maraş'ın Rumlara devri, Ercan Havaalanı'nın doğrudan uçuşlara açılması ve KKTC'nin AB ile doğrudan ticaretinin kısmen başlatılması olmak üzere bir kısım güven artırıcı önlemlerin hayata geçirilmesi ile sonuçlanması olası görülmektedir.

ABD'nin 52 yıl aradan sonra başkan yardımcısı Biden vasıtasıyla Kıbrıs'a yaptığı çıkarmayı yukarıdaki genel bağlam içinde görmek mümkündür.

Konunun Türkiye'yi yakından ilgilendiren diğer boyutları da vardır.

Yeni seçeneğin; KKTC'nin kısa sürede (bir iki yıl içinde) AB üyesi yapılmasını, Ada'nın silahsızlandırılması ve Türk askerinin tamamen çekilmesini, mevcut garantörlerin devre dışı bırakılarak AB ve BM çatısı altında yeni güvenlik düzenlemelerine gidilmesini gündeme getirmesi kaçınılmazdır. Toprak ve mülkiyet konularının nasıl çözümleneceği ise önemini korumaya devam edecektir.

Doğu Akdeniz'deki tasarımın Türkiye'deki siyasi çalkantılarla etkileşiminin yönünü ve yoğunluğunu belirlemek zordur. Ancak tasarım sahiplerinin Türkiye'deki siyasetin; sandık çoğunluğunun ötesinde uluslararası ve ulusal meşruiyetini, karar alma mekanizmasının rasyonelliğini ve tahmin edilebilirliğini, içte barış ve yakın çevrede istikrar sağlama kapasitesi ile paradigma değişimine uyum yeteneğini fazlasıyla önemsediklerine şüphe yoktur.

ABD ve AB'yi Kıbrıs sorununda bu radikal değişime yönelten önemli bir etkenin, Türkiye'nin AB sürecindeki mevcut tıkanmayı aşma, yaratılacak yeni bir ivme ile tehlikeli ve karanlık sulara yelken açmasının önüne geçip batıya sıkıca bağlama düşüncesi olduğu düşünülmektedir.

